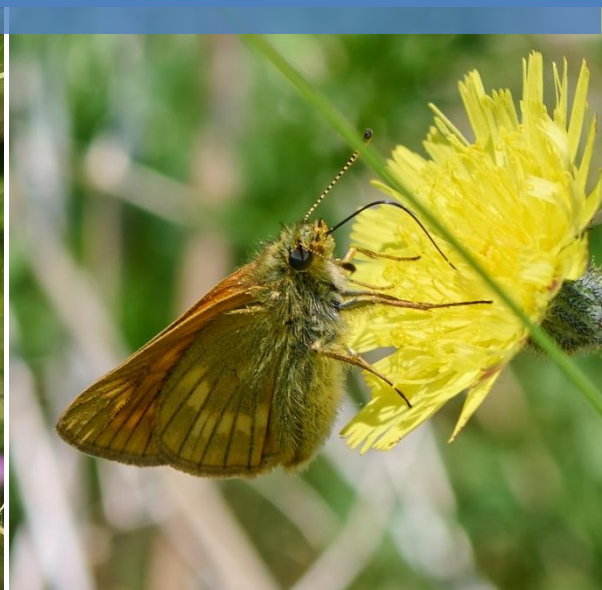
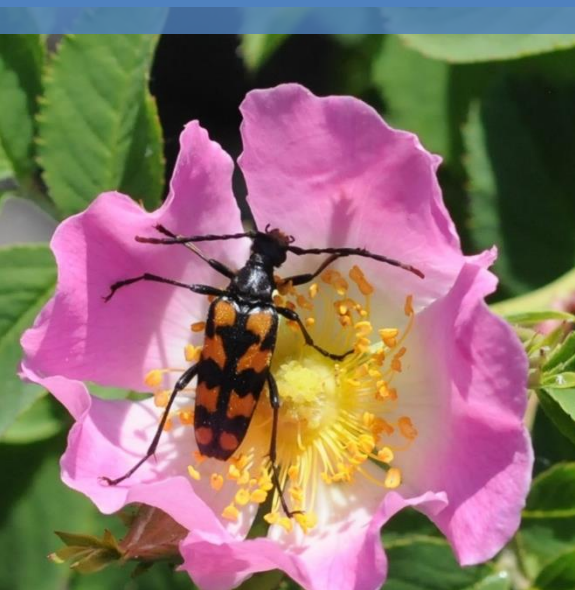

Norsk entomologisk forening, avd. Møre og Romsdal

Insektkartlegging i Geiranger i juni 2023

Insektkartlegging i Geiranger i juni 2023

Forfattere: Steffen Adler, Line Klausen, John Bjarne Jordal, Halvard Hatlen, Geir Gaarder, Perry Gunnar Larsen

Publisert: 07.12.2023

Antall sider: 20 sider

Publiseringstype: PDF med aktive lenker

Oppdragsgiver: Norsk Fjordsenter (Stiftinga Geirangerfjorden Verdsarv)

Tilgjengelighet: Dokumentet er offentlig tilgjengelig

Rapporten refereres som: Adler, S., Klausen L., Jordal J.B., Hatlen H., Gaarder G., Larsen P.G. 2023. Insektkartlegging i Geiranger 16.-18. juni 2023. Norsk entomologisk forening, avd. Møre og Romsdal rapport 2023-01. Oslo.

Forsidebilder: Norsk entomologisk forening, avd. Møre og Romsdal kartlegger insekter på Vesterås gård i Geiranger. Fra venstre: Halvard Hatlen, Geir Gaarder, John Bjarne Jordal, Line Klausen, Steffen Adler, Perry Gunnar Larsen. 17. juni 2023, foto P.G. Larsen. Nederst fra venstre: *Leptura quadrifasciata* (foto P.G. Larsen), larve av stor bloddråpesvermer (*Zygaena lonicerae*) (foto H. Hatlen), engsmyger (*Ochlodes sylvanus*) (foto S. Adler).

Norsk entomologisk forening, avd. Møre og Romsdal 2023-01

Org.nr: 931 535 315

<https://www.facebook.com/nef.mogr>

Forord

Det nyetablerte fylkeslaget Entomologisk forening, avd. Møre og Romsdal holdt samling i Geiranger 16-18. juni 2023. De som var med var Steffen Adler, Geir Gaarder, Halvard Hatlen, John Bjarne Jordal, Line Klausen og Perry Gunnar Larsen. Heinrich Bosch var med en dag. Norsk Fjordsenter (Stiftinga Geirangerfjorden Verdsarv) ga støtte til arrangementet og i denne rapporten har vi samlet bilder og informasjon om utvalgte insekter vi har observert i Geiranger. I tillegg til denne rapporten har vi også levert en rapport til Sabima som har gitt oss støtte til et nettverksmøte for å artsbestemme belegg etter kartleggingsturen. Rapportene utfyller hverandre. Vi håper at begge rapportene kan være til hjelp for naturguider i Geiranger som ønsker å lære og formidle kunnskap om insekter i verdensarvområdet.

Sammendrag

I løpet av tre intense dager ble 205 insektarter registrert på ulike lokalieter i Geiranger. Vi besøkte lokalitetene Hyskjett, Grandefonna, Vesterås gård og Hole i perioden 16.-18. juni 2023. Hyskjett naturreservat er en edelløvskogsli med variert vegetasjon. Skal en fange insekter i et naturreservat må en ha tillatelse fra stasforvalteren. Tillatelsen ble innhentet. Grandefonna er en blomsterrik snøraseng. Vesterås gård og Hole er et område med et flott kulturlandskap bestående av beiter, slåtteenger og skog. Vi fant mange vanlige insektarter i Geiranger, men også en truet sommerfuglart, stor bloddråpesvermer sterkt truet (EN) på rødlista. Tre av artene var ikke tidligere kjent fra Møre og Romsdal. Billen *Sphaeridium marginatum* (den har ikke norsk navn) ble funnet på Vesterås gård. Tovingen *Geomyza apicalis* ble også funnet på Vesterås gård og einertege (*Cyphostethus tristriatus*) i Hyskjett.

I denne rapporten presenterer vi utvalgte funn med bilder og tekst. En detaljert rapport over alle arter vi fant i Geiranger er publisert som Sabima kartleggingsnotat (Adler et al., 2023).

Utvalgte arter presentert i rapporten

Sommerfugler

Stor bloddråpesvermer (*Zygaena lonicerae*)
Mnemosynesommerfugl (*Parnassius mnemosyne*)
Engsmyger (*Ochlodes sylvanus*)
Teglrødt gressfly (*Mythimna ferrago*)
Adela croesella
Mynteengmott (*Pyrausta aurata*)

Biller

Vepsebukk (*Clytus arietis*)
Rutpela maculata og *Leptura quadrifasciata*
Humlebille (*Trichius fasciatus*)

Teger

Einertege (*Cyphostethus tristriatus*)

Tovinger

Sarcophaga subvicina
Sepsis spp.

Edderkoppdyr

Hvitplettmetallhopper (*Heliophanus cupreus*)

Stor bloddråpesvermer

Stor bloddråpesvermer (*Zygaena lonicerae*) er en sterkt truet (EN, [Rødliste](#)) sommerfugl. I dag forekommer den lokalt med hovedvekt i indre fjordstrøk som for eksempel i Geiranger. Vi fant flere larver på rasmarka Grandefonna (figur 1). Larvene lever på ulike erteblomstvekster og vi så den blant annet på skogkløver. En av larvene var i ferd med å spinne kokong der den forpupper seg. Voksne individer kan en forvente å se fra rundt sankthans og i mesteparten av juli (figur 2). Bloddråpesvermere er verken gode flygere eller sky. Det trenger den ikke å være fordi kroppen inneholder cyanid som er svært giftig og beskytter den mot å bli spist. Derfor forsøker den heller ikke å være usynlig eller gjemme seg, snarere tvert imot – den har sterke farger! Her er jeg – pass deg – jeg er giftig! Når den ikke flyr sitter den gjerne godt synlig høyt i vegetasjonen. I Norge finnes det 7 arter av bloddråpesvermere. Seksflekket bloddråpesvermer (*Zygaena filipendulae*) er den vanligste bloddråpesvermeren i Norge og er en utpreget kystart (bl.a. på kysten av Møre og Romsdal til et stykke innover fjordene). Den er ikke observert i Geiranger. Begge artene har gulgrønne larver med svarte prikker, men stor bloddråpesvermer kan skilles fra seksflekket bloddråpesvermer ved at den har lange hår.

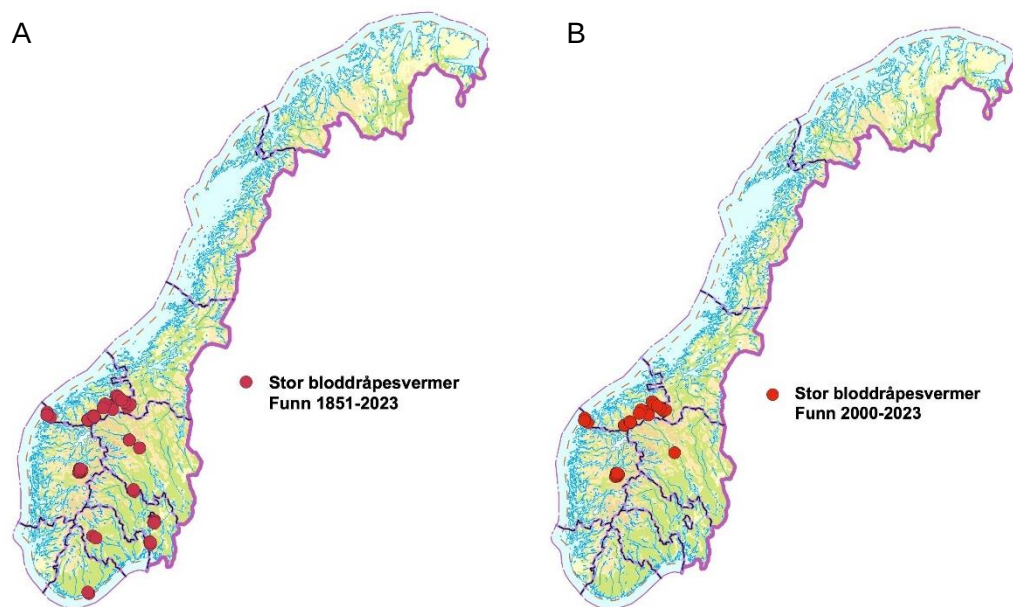
Tidligere forekom stor bloddråpesvermer også på slåttemark ved kysten, i dag bare på Stad (figur 3). Opphør av slått på slåttemark, og for tidlig slått, er utpekt som hovedårsaken til hvorfor arten har gått sterkt tilbake, men også opphør av beite, bl.a. i rasmarker, med påfølgende gjengroing er trolig viktig i Geiranger, hvor den er kjent fra Hyskjett, Grandefonna, Reitane ved Møll, og Maråkstranda (Jordal 2020).

Figur 1. A) Larve av stor bloddråpesvermer på skogkløver, Grandefonna, 17. juni 2023, foto S. Adler. B) Larve av stor bloddråpesvermer spinner kokong, Grandefonna, 17. juni 2023, foto H. Hatlen.

Figur 2. Voksne stor bloddråpesvermer (*Zygaena lonicerae*) i Grandefonna 2020, foto J.B. Jordal.

Figur 3. A) Utbredelse av stor bloddråpesvermer 1851 til 2023 og B) funn etter 2000. Artskart fra Artsdatabanken.

Mnemosynesommerfugl

Mnemosynesommerfugl (*Parnassius mnemosyne*) er en stor og lett synlig dagsommerfugl som flyr særlig i deler av juni fram til sankthans (figur 4). Den er nær truet (NT) på [Rødlisten](#) ([Artsdatabanken](#)). Vi observerte ikke mnemosynesommerfugl under vårt besøk i 2023, men denne sommerfuglarten er godt kjent fra Geiranger, hvor den er funnet helt fra Megardsplassen og Horvadragnet ute i fjorden og er jevnt utbredt i solvendte rasmarker og enger helt opp til Opplendskedalen (figur 5). Mnemosynesommerfugl forekommer i åpne enger, som i rasmarker og bratte ller. Larvene lever på planten lerkespore, som forekommer spredt i varme ller i glissen lauvskog og engkanter. Primærbiotopene er lokaliteter der landskapet holdes åpent på grunn av snøras om vinteren. Her finner den gjerne vertsplanten lerkespore i skogen og suger nektar fra blomster i nærliggende åpne rasmarksenger. I tillegg finnes arten på steder som blir holdt åpne av beiting, eller ved slått og rydding av veikanter og kraftgater. Arten er i Norge kjent fra rundt 30 lokaliteter i indre deler av Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal, samt i indre Telemark (Vinje kommune). Beiting og slått er aktiviteter i tilbakegang, og av den grunn vil en del av artens forekomster reduseres eller forsvinne helt. Noen steder kan granplantning ødelegge habitatet. Artens viktigste levesteder vil imidlertid være de naturlig åpne rasmarkene, og på grunn av denne tilknytningen har arten større sannsynlighet for å klare seg enn mange andre dagsommerfugler knyttet til åpne, blomsterrike biotoper. Lokale tiltak som geitebeite vil kunne bidra til å opprettholde bestander på steder der den ellers ville ha forsvunnet på grunn av gjengroing.

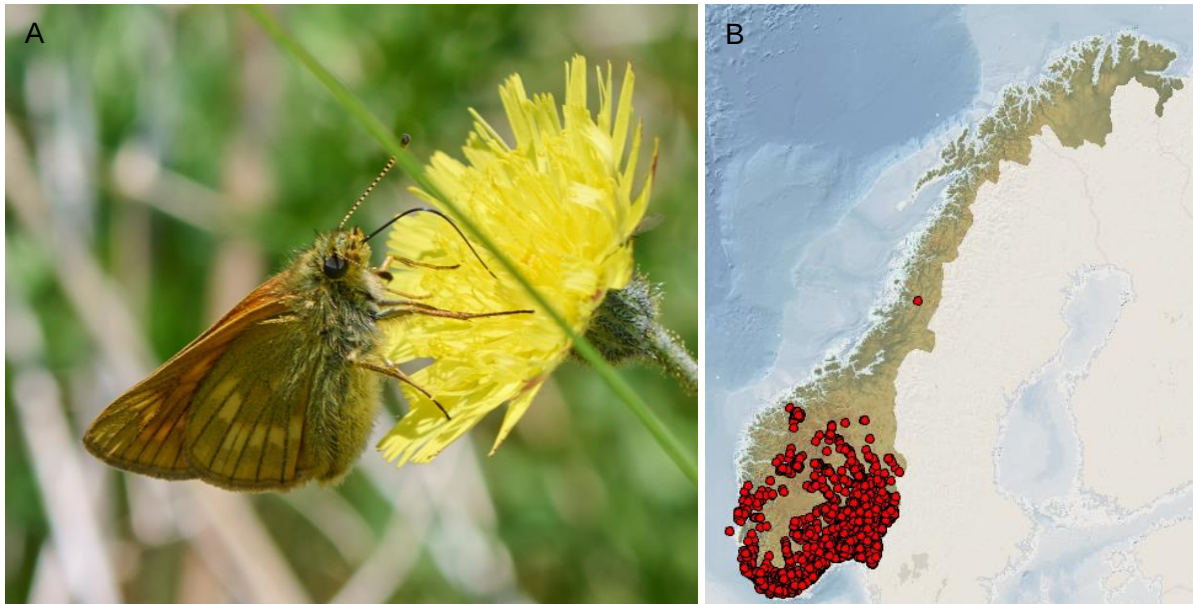
Figur 4. Mnemosynesommerfugl (*Parnassius mnemosyne*) i rasmark (Sæter, Eikesdalen, 21.juni 2019). Den er nær truet – NT på rødlista, foto J.B. Jordal.

Figur 5. Utbredelse av mnemosynesommerfugl (*Parnassius mnemosyne*) i Norge (A) med detaljert kart over Geiranger (B). Artskart fra Artsdatabanken.

Engsmyger

Engsmyger (*Ochlodes sylvanus*) er en sommerfugl som hører til familien smygere (Hesperiidae). Oversiden har en varmt rødbrun farge. Den er vanlig i Sør-Norge, men blir sjeldnere lengre nord (figur 6-7). Den finnes i Møre og Romsdal på blomsterenger og i veikanter i juni – juli. Når den hviler sitter den gjerne med bakvingene lagt flatt og forvingene oppreist. Larven lever på ulike gress. Alle sommerfugler som tilhører smygere flyr ganske hurtig, men om du lykkes å se den sette seg og du kan se den ovenfra, vil du se at hodet, eller pannen, er noe bred. Den er funnet i Grandefonna og Hyskjet.

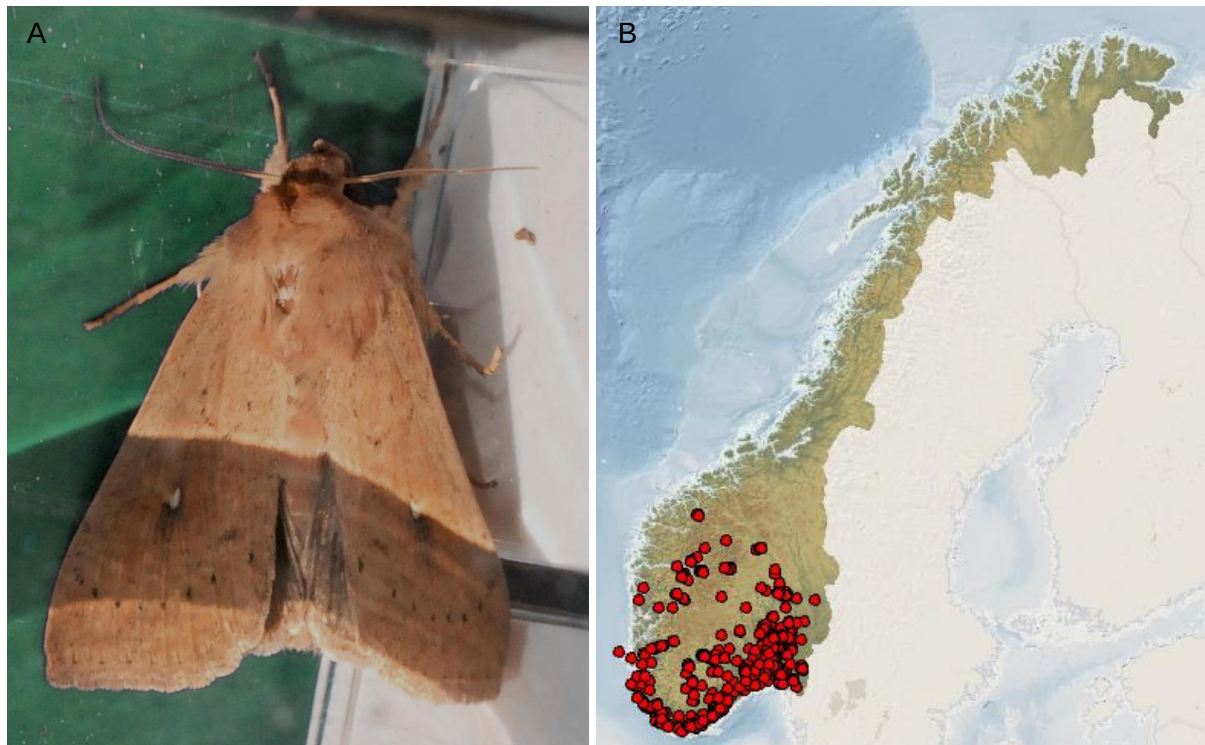
Figur 6. A) Engsmyger (*Ochlodes sylvanus*), Grandefonna, 17. juni 2023, foto S. Adler og B) Artskart fra Artsdatabanken.

Figur 7. Engsmyger, legg merke til den brede pannen. Østre Bolerne, 15. juni 2007, foto H. Hatlen.

Teglrødt gressfly

Teglrødt gressfly (*Mythimna ferrago*) er en rustrød sommerfugl som tilhører familien nattfly (Noctuidae). De voksne sommerfuglene flyr om natten i juli – august og i helst på steder med skog (figur 8). Larvene lever på gress, men også på lave urter som løvetann og vassarve. Funnene i Geiranger er nordgrense for sommerfuglen i Norge.

Figur 8. A) Teglrødt gressfly, Hyskjett 17. juni 2023, foto P.G. Larsen og B) Artskart fra Artsdatabanken.

Adela croesella

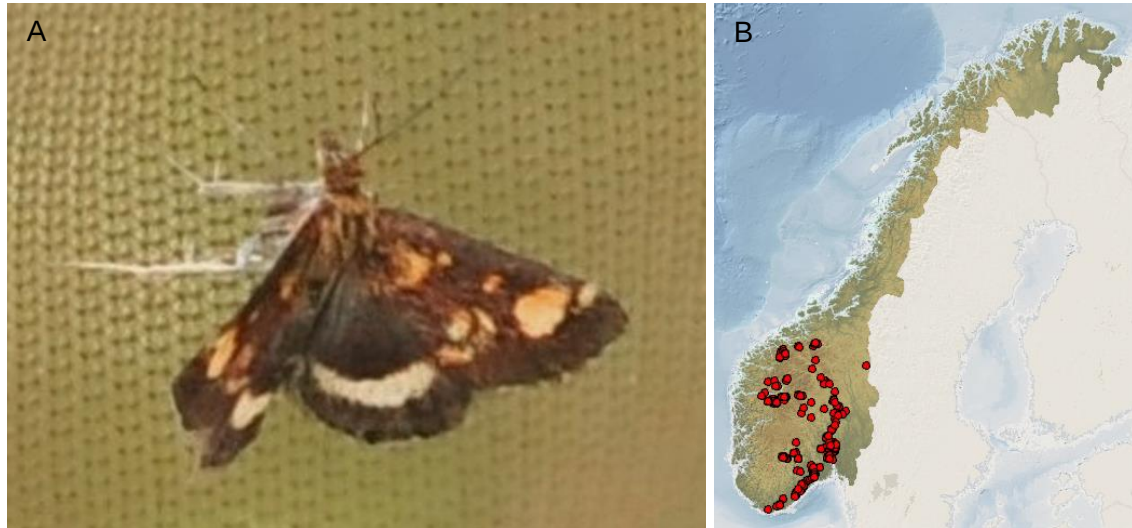
Adela croesella har ikke et norsk navn, den tilhører familien svepemøll (*Adelidae*). Den er en liten sommerfugl med et vingespenn bare litt over 1 cm, Svepemøll kjennes lettest på at antennene som hos hannen er trådformet og omtrent dobbelt så lange som forvingene, hos hunnen er antennen litt lenger enn forvingen. *Adela croesella* lever i skogkanter og buskrik mark og er funnet i Sør-Norge med Nordmøre som nordgrense (figur 9).

Figur 9. A) *Adela croesella*, Grandefonna, 17. juni 2023, foto S. Adler og B) Artskart fra Artsdatabanken.

Mynteengmott

Mynteengmott (*Pyrausta aurata*) er en liten, men fargerik sommerfugl i familien Gressmott (Crambidae) (figur 10). De kan sees fra tidlig på sommeren og ganske langt utpå seinsommeren og er på vingene både om dagen og natten. Antakelig klarer den to generasjoner i løpet av sommeren. Larvene lever på urter og gjerne mynt-arter, som navnet sier.

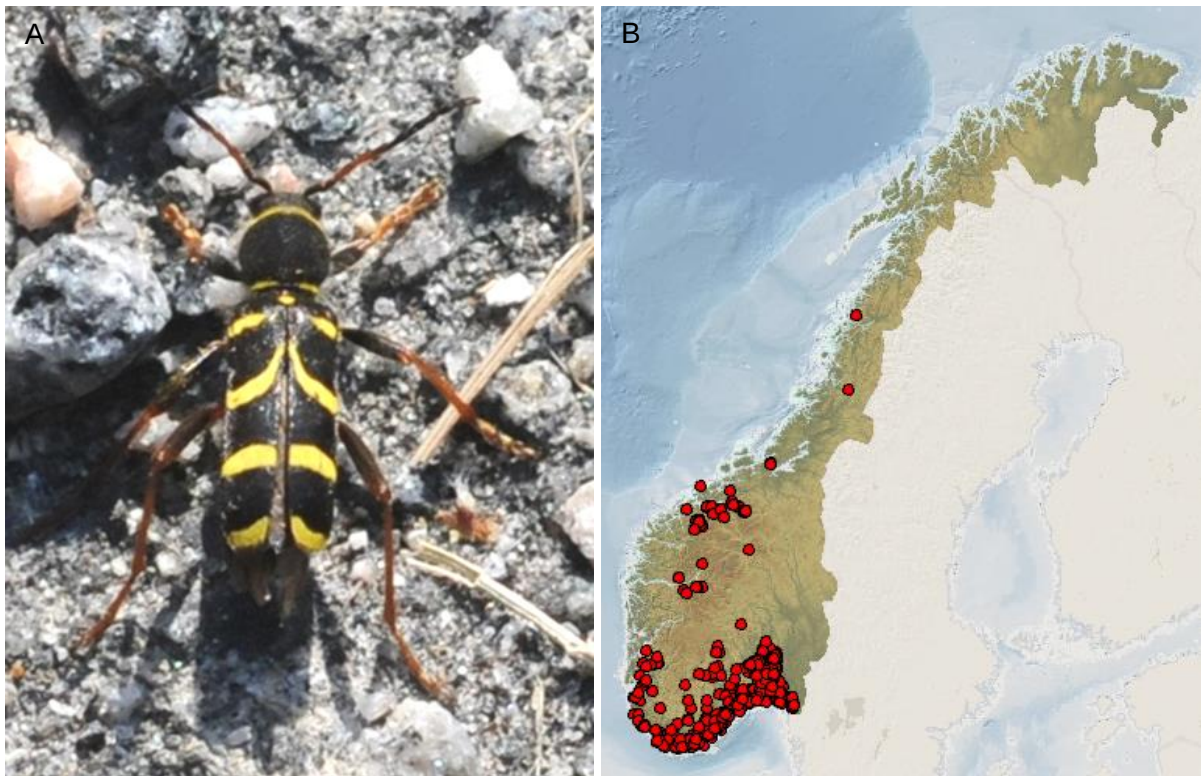

Figur 10. A) Mynteengmott, Grandefonna 17. juni 2023, foto P.G. Larsen og B) Artskart fra Artsdatabanken.

Vepsebukk

Vepsebukk (*Clytus arietis*) er snarlik en stikkeveps, men er en bille som tilhører familien trebukker (Cerambycidae) (figur 11). Larvene lever i døde greiner av løvtrær, helst eik, men kan finnes i bartrær. Den velger trær med hard ved, som ikke er angrepet av sopp. Larvene lever først under barken, etter hvert gnager den seg lengre inn i veden. Utviklingen tar normalt to år, men dersom forholdene er ugunstige tar utviklingen gjerne tre-fire år. De voksne billene er aktive fra slutten av mai til juli og sees ofte på blomster.

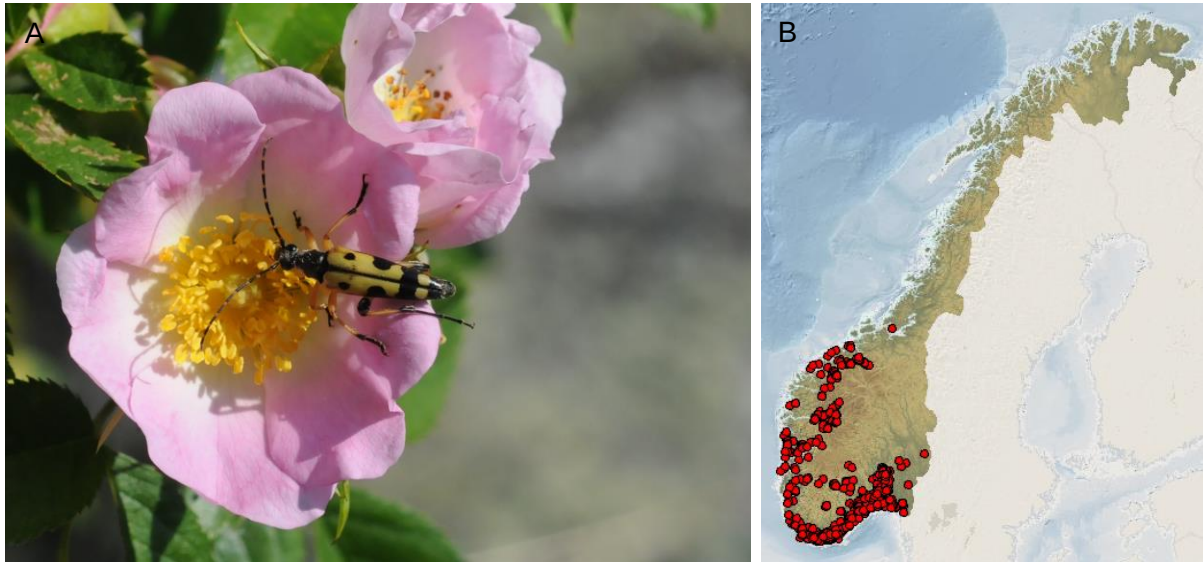
Mange insektarter etterligner stikkevepsers svarte og gule bånd. Dette kalles i biologien for mimikry og gir dem en viss beskyttelse mot å bli spist av fugler.

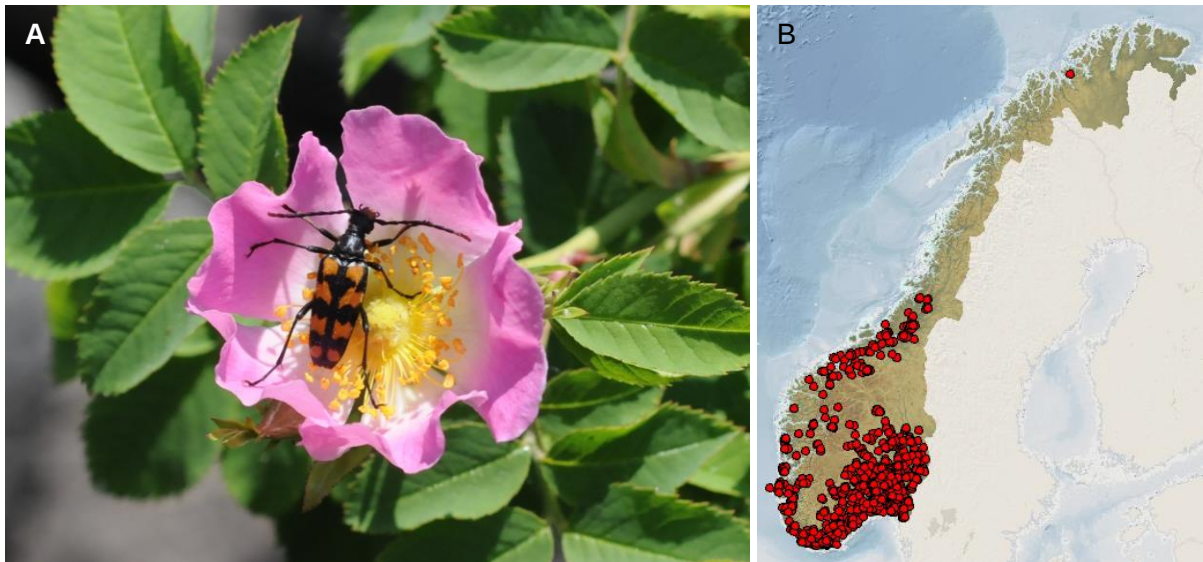
Figur 11. A) Vepsebukk, Hyskjett 17. juni 2023, foto P.G. Larsen og B) Artskart fra Artsdatabanken.

Rutpela maculata* og *Leptura quadrifasciata

Rutpela maculata og *Leptura quadrifasciata* er begge trebukker (Cerambycidae), men ingen har fått et gyldig norsk navn (figur 12-13). Den ene bruker å bli kalt fireflekkt blomsterbukk (*L. quadrifasciata*). De voksne er aktive på solrike dager og oppsøker ofte blomster. Begge kan ligne litt på hverandre og kan nok forveksles, men når en sammenligner bilder, ser en klare forskjeller.

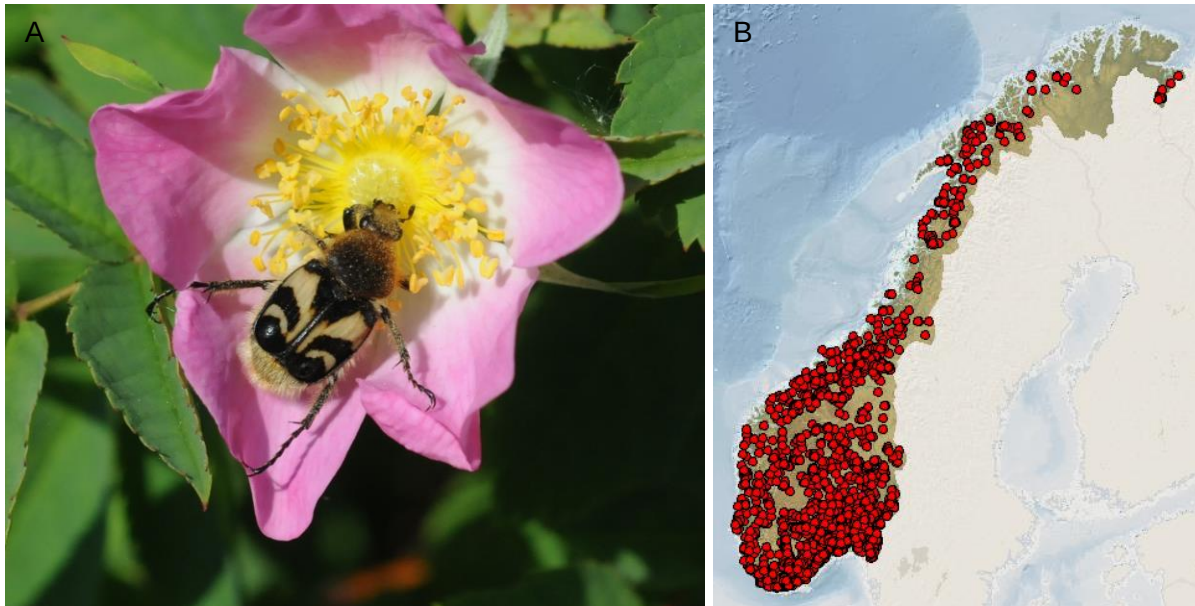
Figur 12. A) *Rutpela maculata*, Hyskjet 17. juni 2023, foto P.G. Larsen og B) Artskart fra Artsdatabanken.

Figur 13. A) *Leptura quadrifasciata*, Grandefonna 17. juni 2023, foto P.G. Larsen og B) Artskart fra Artsdatabanken.

Humlebille

Humlebille (*Trichius fasciatus*) ligner på en humle og trolig gir dette billen en beskyttelse mot å bli spist (figur 14). Larvene lever i morken ved av løvtrær, særlig bjørk. De voksne billene er dagaktive, men ganske trege flygere. Humlebillen er vanlig over hele Norge og en ser den gjerne besøke blomster av skjermplanter og andre åpne blomster.

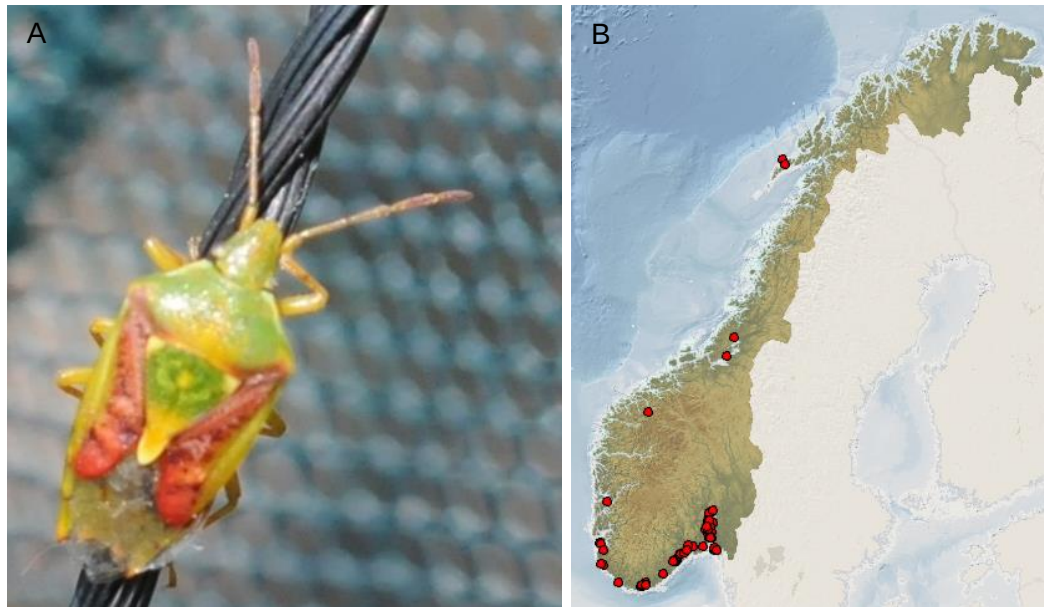

Figur 14. A) Humlebille, Grandefonna 17. juni 2023, foto P.G. Larsen og B) Artskart fra Artsdatabanken.

Einertege

Einertege (*Cyphostethus tristriatus*) er en stor grønn tege med karakteristiske rosa markeringer på ryggen (figur 15 A). Einertege har svært få funn utenfor den sørlige kystlinje (figur 15 B), og er ikke tidligere registrert mellom Levanger og Kvinnherad.

Einertege er som navnet tilsier knyttet til einer, hvor larven spiser bærene. Einer er tilknyttet tørt, åpent heilandskap; - ofte i tilknytning til beite som holder landskapet åpent. Når beite opphører har einer gjerne en storhetstid innen den blir overgrodd av andre treslag via suksesjon.

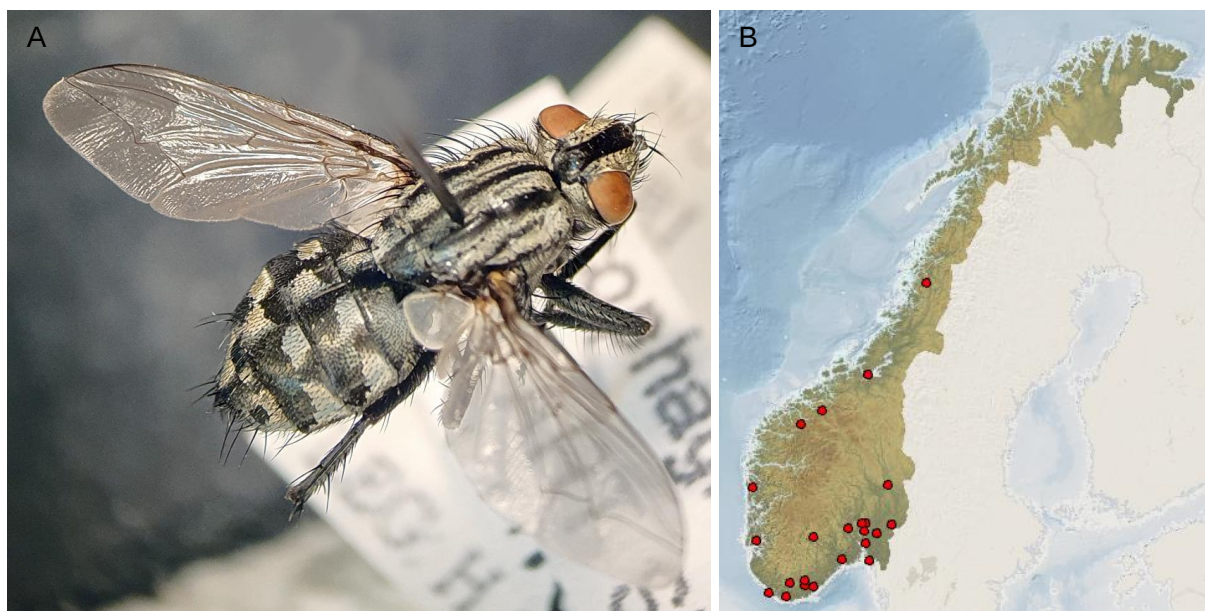

Figur 15. Einertege. A) Einertege funnet d. 17.06.23 langs stranden på Hyskjet, foto P.G. Larsen og B) Artskart fra Artsdatabanken.

Sarcophaga subvicina

Tovinger (Diptera) er en artsrik orden som består av fluer og mygg. Tovinger har som navnet tilsier bare ett vingepar. Det bakre vingeparet er omdannet til svingkøller som fungerer som balanseorgan.

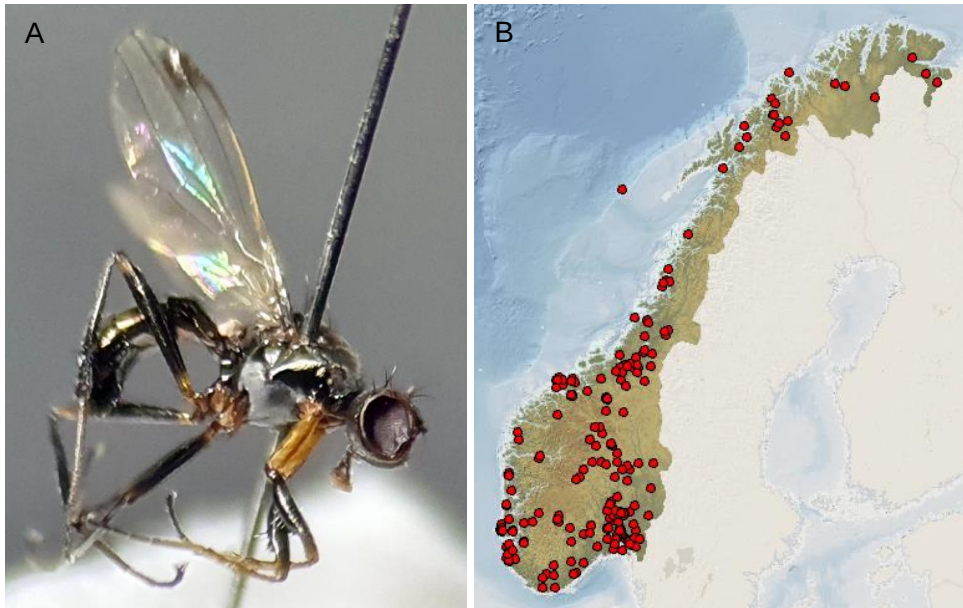
Sarcophaga subvicina hører til familien kjøttfluer Sarcophagidae med ca. 50 arter i Norge (figur 16). Larvene til mange kjøttfluer utvikler seg i kadaver og noen er parasitter på for eksempel meitemark. Det er få registrerte observasjoner av *Sarcophaga subvicina* i Artskart, men den behøver ikke å være en sjelden art. Enkelt insektgrupper er lite undersøkt enten fordi det kan være vanskelig å bestemme de til art eller fordi noen grupper får mindre oppmerksomhet enn andre. *Sarcophaga subvicina* kan være underrapportert av begge årsaker.

Figur 16. A) *Sarcophaga*, hunn, foto H. Hatlen og B) Artskart fra Artsdatabanken.

Sepsis cynipsea

Sepsis cynipsea er en flueart i familien svingfluer (Sepsidae) (figur 17). Svingfluer er små arter og mange har mørke flekker på vingene. Mange svingfluer lever av husdyrmøkk.

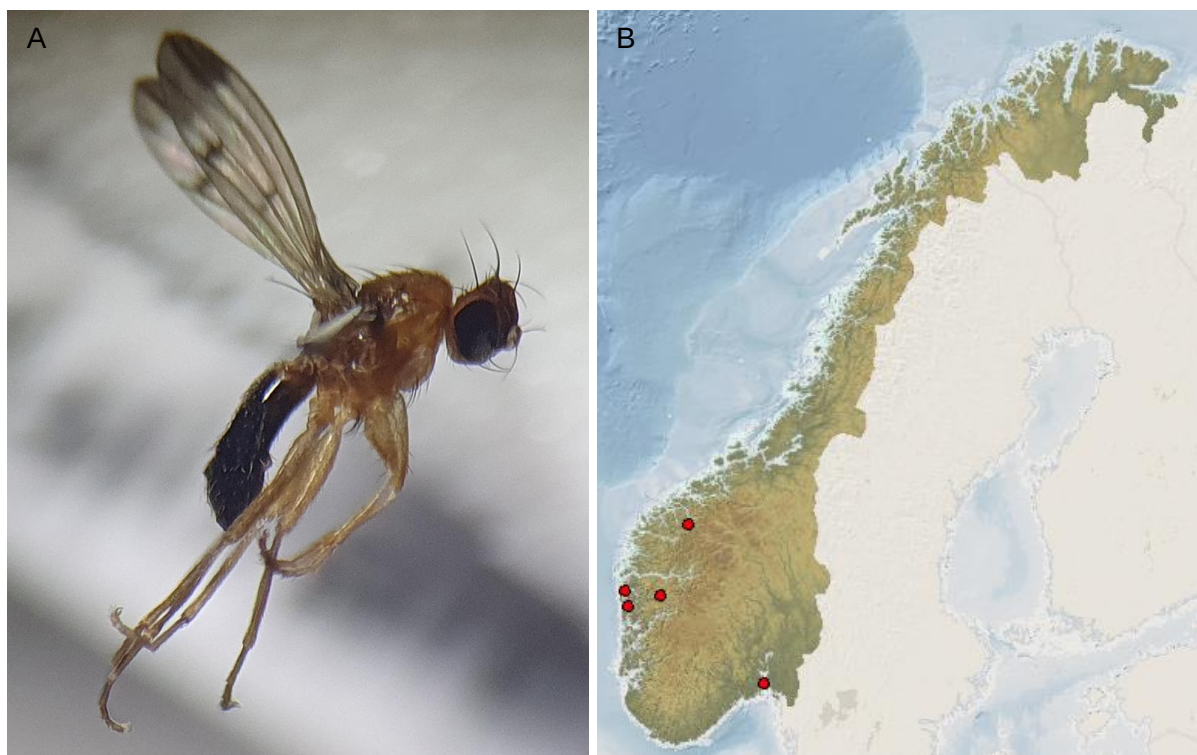

Figur 17. A) *Sepsis cynipsea*, hann, Vesterås, 16-18. juni 2023, foto H. Hatlen og B) Artskart fra Artsdatabanken.

Geomyza apicalis

Geomyza apicalis har ikke noe norsk navn. Den er en liten flue i familien gressfluer (Opomyzidae). Larvene lever på ulike arter gress, blant annet på korn. Larveutviklingen er ganske rask, mens de voksne fluene ofte kan leve ganske lenge. De sees ofte krypende i vegetasjonen og flyr sjeldnere. *Geomyza apicalis* har hele vingespissen mørkfarget (figur 18). Vingene er ellers ganske smale, beina er forholdsvis lange og hodet fylles nesten helt av to store fasettøyne. Funnet i Geiranger er det første i Møre og Romsdal og ny nordgrense for fluen.

Geomyza tripunctata er kanskje den mest kjente av fluene i slekten *Geomyza*. Som navnet antyder har vingene tre ganske tydelige mørke flekker. *G. tripunctata* er foreløpig ikke påvist i Geiranger, men flere andre steder i fylket.

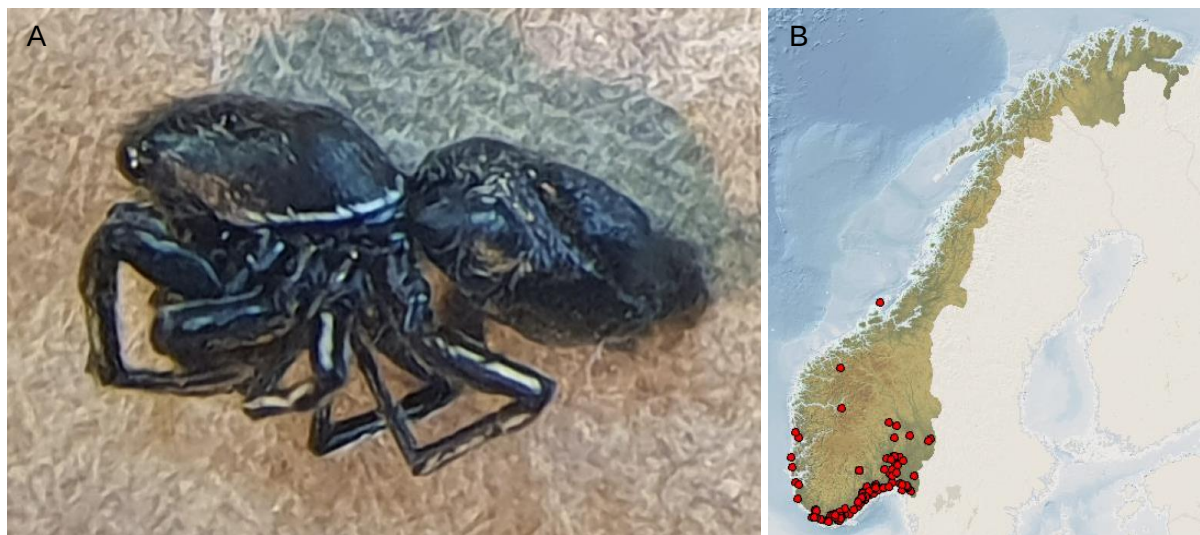

Figur 18. A) *Geomyza apicalis*, Vesterås, 16-18. juni 2023, foto H. Hatlen og B) Artskart fra Artsdatabanken.

Hvitplettmetallhopper

Hvitplettmetallhopper (*Heliophanus cupreus*) er en av edderkoppene i gruppen hoppeedderkopper (Salticidae). Edderkoppdyr og insekter er ulike klasser i rekken leddyr i dyreklassen. Edderkoppdyr har fire beinpar og ingen vinger i motsetning til typiske insekter som har tre beinpar og to vingepar.

Hoppeedderkopper jakter aktivt og er fritt springende, de spinner ikke fangstnett. Denne gruppen med edderkopper kan kjennes på de to store øynene foran på hodet. Som alle edderkopper har de åtte øyne, to uvanlig store midt foran, og to litt mindre på hver side. De resterende fire øynene er plassert på siden av hodet. De har også evnen til i en viss grad å fokusere blikket, det gjør at et angrep ofte blir vellykket for edderkoppens del. Hvitplettmetallhopper er nesten ikke sett så langt nord og funnet i Geiranger er det første i Møre og Romsdal (figur 19).

Figur 19. A) Hvitplettmetallhopper, hann, Hyskjel, 17. juni 2023, foto H. Hatlen og B) Artskart fra Artsdatabanken.

Takk

Takk til Norsk Fjordsenter (Stiftinga Geirangerfjorden Verdsarv) for støtte til nettverksmøtet i Geiranger.

Litteratur

- Adler S., Folden Ø., Gaarder G., Hatlen H., Jordal J.B., Klausen L. og Larsen P.G. 2023. Nettverkssamling insekter i Geiranger 2023. Sabima kartleggingsnotat 30-2023. <https://www.sabima.no/wp-content/uploads/2023/11/Kartleggingsnotat-30-2023-Nettverkssamling-NEF-avd.-More-og-Romsdal-2023.pdf>
- Jordal, J.B. 2020. Kartlegging og overvåking av stor bloddråpesvermer *Zygaena lonicerae* i Møre og Romsdal i 2020. Miljøfaglig Utredning Rapport 2020-43. 43 s. ISBN 978-82-345-0092-3.